

УДК 331.56

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-3-33>**Матюк Т.В.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та підприємництва
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова***Панчева Ю.С.***студентка економіко-правового факультету
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова***Matiuk Tetiana***Candidate of Economic Sciences,
Associate Profesor Department of Economics and Entrepreneurship
Odessa I.I. Mechnikov National University***Yulia Pancheva***Student of the
Faculty of Economics and Law
Odessa I.I. Mechnikov National University*

МОЛОДІЖНЕ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

YOUTH UNEMPLOYMENT IN UKRAINE AT THE MODERN STAGE OF DEVELOPMENT

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено питанню молодіжного безробіття на сучасному етапі розвитку України. У дослідженні розкрито сутність економічного явища «молодіжне безробіття». Визначено об'єктивні причини безробіття молодих спеціалістів у сучасних економічних умовах. Охарактеризовано негативні наслідки молодіжного безробіття для України. Проведено ґрунтовний аналіз ринку праці України у розрізі зайнятості та безробіття молоді та визначено динаміку рівня безробіття за останнє десятиріччя у цілому та за відповідними віковими групами. Запропоновано найефективніші напрями подолання молодіжного безробіття в Україні. Окреслено можливі зміни у динаміці безробіття молодих спеціалістів залежно від ефективності вживаних заходів. Сформовано висновки, яких було досягнуто у процесі дослідження, та визначено перспективні напрями подальшого наукового розвитку проблеми безробіття молоді в Україні.

Ключові слова: молодіжне безробіття, молоді спеціалісти, ринок праці, динаміка молодіжного безробіття, молоді фахівці, рівень безробіття, вікові групи.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена вопросу молодежной безработицы на современном этапе развития Украины. В исследовании раскрыта сущность экономического явления «молодежная безработица». Определены объективные причины безработицы молодежи в современных экономических условиях. Охарактеризованы негативные последствия молодежной безработицы для Украины. Проведен анализ рынка труда Украины в разрезе занятости и безработицы молодежи, а также определена динамика уровня безработицы за последнее десятилетие в целом и по определенным возрастным группам. Предложены эффективные направления преодоления молодежной безработицы в Украине. Очерчены возможные изменения в динамике безработицы молодых специалистов в зависимости от эффективности применяемых мер. Сформулированы выводы, которые были достигнуты в процессе исследования, и определены направления дальнейшего научного развития исследуемой проблемы.

Ключевые слова: молодежная безработица, молодые специалисты, рынок труда, динамика молодежной безработицы, молодые специалисты, уровень безработицы, возрастные группы.

ANNOTATION

At the present stage of society development, the professional development of young people plays a decisive role in the economic and social future of Ukraine. Today, the younger generation is able to influence the overall social and economic progress of the country. That is why the primary task of the state is to encourage young people to live and work in their own country. However, to achieve this goal, it is necessary to provide young professionals with jobs and decent working conditions, which is currently a difficult task for the Ukrainian economy. In this regard, young professionals become vulnerable and are forced to seek alternatives in the form of self-employment, illegal employment or employment abroad. This study addresses the issue of youth unemployment, which in the last decade has been one of the most acute socio-economic problems facing Ukrainian society. The article gives a clear definition of the concept of «youth unemployment» and considers the essence of youth unemployment as an economic phenomenon. In this work, the main objective reasons that in one way or another affect the dynamics of youth unemployment are identified. The main negative consequences of youth unemployment, which are destructive for the economy of Ukraine and society as a whole at the present stage of development, are described. A detailed analysis of the labor market of Ukraine in terms of employment and unemployment among young people and the dynamics of the unemployment rate over the past decade in General and for the relevant age groups (range from 15 to 35 years). The main directions of overcoming youth unemployment in Ukraine have been identified and proposed, the implementation of which will change the dynamics of youth unemployment. The measures that should be taken by the subjects directly affected by this problem to achieve the planned positive results and actually reduce unemployment among young professionals in Ukraine are outlined. The main conclusions from the study are formed, further prospects of research on the problem of unemployment of young professionals in the modern labor market of Ukraine are identified and proposed.

Key words: youth unemployment, young specialists, labor market, dynamics of youth unemployment, young specialists, unemployment rate, age groups.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку молодь відіграє важливу роль в економіці країни та визначає її майбутнє. Це пов'язано з тим, що молоде покоління здатне впливати на суспільний прогрес та може стати активною рушійною силою державотворчих процесів у бік позитивних змін.

У контексті поглиблення глобалізаційних та євроінтеграційних процесів в Україні інтеграція молоді на ринку праці має виразну тенденцію до погіршення. Незважаючи на те що значна кількість молодих людей щорічно пропонує свою робочу силу, сьогодні молоде покоління стикається з певними перепонами на шляху до працевлаштування, які притаманні лише відповідній віковій групі: відсутність практичного досвіду, відсутність заощаджень, соціальна незрілість та незахищеність, високі вимоги роботодавців до компетенції молоді тощо.

У зв'язку із цим молоді спеціалісти стають уразливою групою населення та змушені шукати альтернативу у вигляді самозайнятості, нелегальної зайнятості або ж працевлаштування за кордоном.

Виходячи з вищезазначених положень, молодіжне безробіття є однією з найгостріших соціально-економічних проблем, яка потребує детального вивчення та пошуку шляхів її вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Молодіжне безробіття залишається актуальною проблемою в Україні вже протягом багатьох років, тому дослідженню цього питання приділяється велика увага вітчизняних учених. Вагомий внесок у вивчення проблем ринку праці та зайнятості у розрізі молодіжного безробіття зробили: Д. Богиня, А. Яременко, О. Грішнова, Е. Лібанова, К. Яковенко, А. Лаврук, В. Васильченко, Н. Синенко, Л. Яцюх, Н. Волкова, В. Онікієнко, М. Хмелярчук, Т. Заяць, В. Федоренко, А. Лаврук, М. Колосницька, Л. Перевалова, С. Міщенко та ін.

Результати їхньої роботи значно вплинули на розвиток вітчизняної науки. Однак проблема молодіжного безробіття трансформується та набуває нових особливостей, а тому потребує постійного ґрунтового дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в аналізі проблеми молодіжного безробіття як економічного явища, вивченні причин та наслідків безробіття молоді в Україні та виявленні його динаміки, а також окресленні шляхів подолання цієї проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Чинним законодавством молоддю вважаються громадяни України віком від 14 до 35 років [1, ст. 1].

Сучасна ситуація на ринку праці та у сфері зайнятості ставить молодь у складне становище.

Останнім часом в Україні все більш уживаним стає таке поняття, як «молодіжне безробіття».

Молодіжне безробіття – це соціально-економічне явище, у результаті якого працездатна молодь перебуває в пошуках роботи та готова приступити до роботи, але не може реалізувати своє право на працю, втрачаючи основні засоби існування [2, с. 250].

Молодіжне безробіття, як і будь-яке економічне явище, має об'єктивні причини виникнення. До таких причин несприятливого стану молоді на ринку праці та збільшення чисельності безробітних серед молодих людей належать: загальний ріст рівня безробіття; міграційні процеси; диспропорції між попитом та пропозицією на ринку праці (державне замовлення щодо підготовки кадрів не відповідає вимогам ринку праці); недостатня поінформованість молоді про потреби ринку праці; недостатній рівень взаємодії між закладами освіти та роботодавцями; високі професійні вимоги роботодавців до молодих спеціалістів; низька оплата праці на початку кар'єрного шляху, як наслідок – зубожіння працюючих молодих людей; високий рівень корупції під час навчання та працевлаштування; небажання приймати на роботу молодих людей у зв'язку з військовою службою у майбутньому, а молодих жінок – у зв'язку з можливою відпусткою для догляду за дитиною [2, с. 252].

Наявність вищезазначених причин свідчить про дисбаланс між попитом та пропозицією і супроводжується все більшим зростанням молодіжного безробіття в Україні та поглиблює проблему ринку праці у цілому.

За офіційними даними, у 2019 р. економічно активне населення становило близько 17,4 млн осіб, що у 2,5 рази менше за кількість усього населення України. Із них 1,5 млн є безробітними, що становить 8,6%. Це значно менше за рівень безробіття, що спостерігався у минулих роках, однак кількість зайнятого населення також стрімко зменшилася (рис. 1) [4].

Сьогодні внаслідок низького рівня життя, високої смертності, потужних міграційних процесів чисельність як зайнятого, так, відповідно, і безробітного населення знижується.

Хоча за офіційними показниками останніми роками рівень зайнятості збільшується, а загальний рівень безробіття, зокрема безробіття молоді, зменшується, ця проблема досі гостро стоїть перед суспільством.

У структурі економічно активного населення України 6 млн осіб – молодь віком від 14 до 35 років, із них 0,58 млн (10,3%) є безробітними.

Аналіз динаміки молодіжного безробіття за останнє десятиріччя (табл. 1) свідчить про нерівномірність розподілення безробітного населення відносно вікових груп. Найбільша кількість безробітної молоді – віком від 15 до 24 років, що пов'язано передусім із навчанням та отриманням освіти. Однак нині відсоток безробітних у цій віковій групі не просто повертається до показників 2010 р., а й стрімко

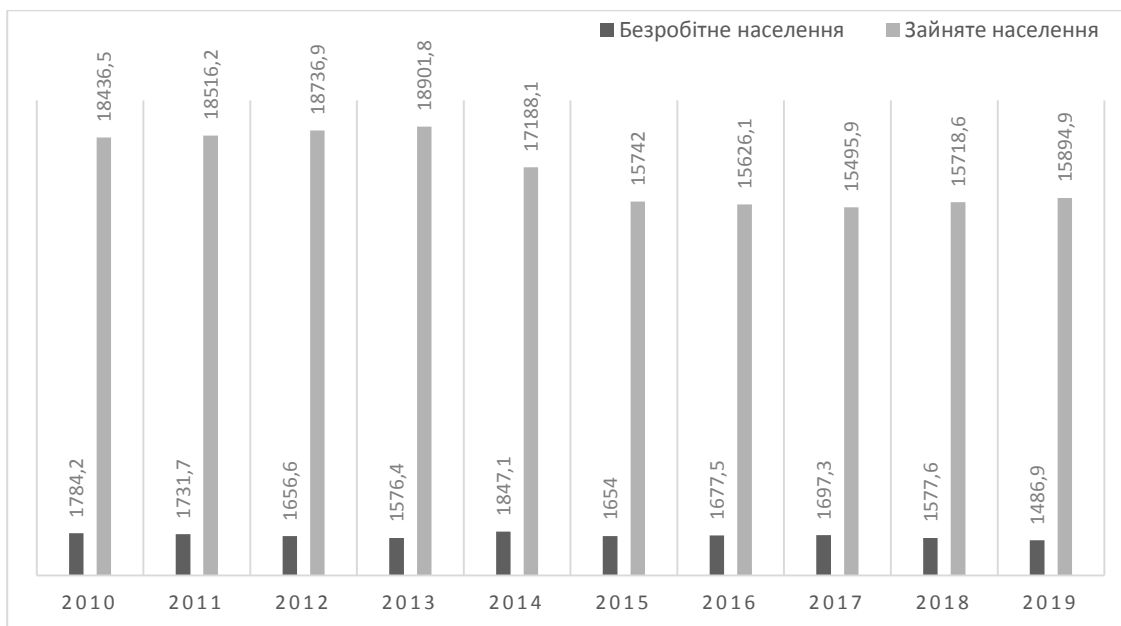

Рис. 1. Зайняте та безробітне населення України (2010–2019 рр.)

знижується. І це стосується усіх груп молоді: рівень безробіття знижується і повертається до допустимої норми. Менше за інші вікові групи до молодіжного безробіття схильні молоді спеціалісти віком 30–35 років, оскільки в такому віці вже є певний досвід та професійні навички.

За останнє десятиріччя відбувся певний стрибок у чисельності зайнятих та безробітних молодих людей, що є наслідком політичних конфліктів. І через несприятливі умови більшість молоді почала шукати працевлаштування за кордоном, що стало рушійною силою для зменшення кількості робочої сили в Україні.

Таблиця 1
Рівень безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, віковими групами та місцем проживання у 2010–2019 рр. (у середньому за період, % до загальної кількості населення відповідної вікової групи) [5]

Рік	Всього, %	Зокрема, за віковими групами, %		
		15–24 роки	25–29 років	30–35 років
2010	8,1	17,4	9,9	7,8
2011	7,9	18,6	9,2	7,3
2012	7,5	17,3	9,5	6,7
2013	7,2	17,4	8,7	6,4
2014	9,3	23,1	11,1	9,3
2015	9,1	22,4	11,2	9,7
2016	9,3	23,0	11,7	8,9
2017	9,2	21,8	10,5	9,0
2018	8,8	17,9	9,8	8,9
2019	8,2	15,4	8,4	7,3

Вищенаведений статистичний аналіз свідчить про те, що значну частину безробітних на протязі всього десятиріччя становить молодь у віці 15–24 років.

Однак це лише офіційні дані, які не враховують тіньового сектору, який є характерним для країн пострадянського простору, у тому числі для України.

Молодіжне безробіття є складнішим та небезпечнішим, аніж будь-який інший вид безробіття, оскільки відсутність роботи у молодих спеціалістів має значні негативні наслідки як для економіки країни, так і для добробуту суспільства і держави загалом. Їх можна поділити на дві основні групи (рис. 2).

З огляду на руйнівну силу зазначених наслідків, необхідною мірою стає запобігання зниженню рівня зайнятості та вжиття заходів щодо боротьби з молодіжним безробіттям. Розробленням таких заходів на законодавчому рівні займається безпосередньо державний апарат управління, однак значна частина роботи лягає на плечі самої молоді, роботодавців та освітніх закладів.

Основні заходи щодо ефективного подолання молодіжного безробіття можна поділити залежно від зацікавлених суб'єктів (рис. 3).

Звісно, багато подібних заходів реалізуються щорічно і мають певні позитивні результати, але ця проблема також щорічно трансформується, набуваючи все більшої гостроти у суспільстві, а тому потребує не просто глибокого дослідження різних сторін молодіжного безробіття, а й прийняття до уваги результатів таких досліджень.

Усі вищенаведені заходи та заходи, що вже реалізуються, у кінцевому підсумку призведуть не просто до зменшення молодіжного безробіт-

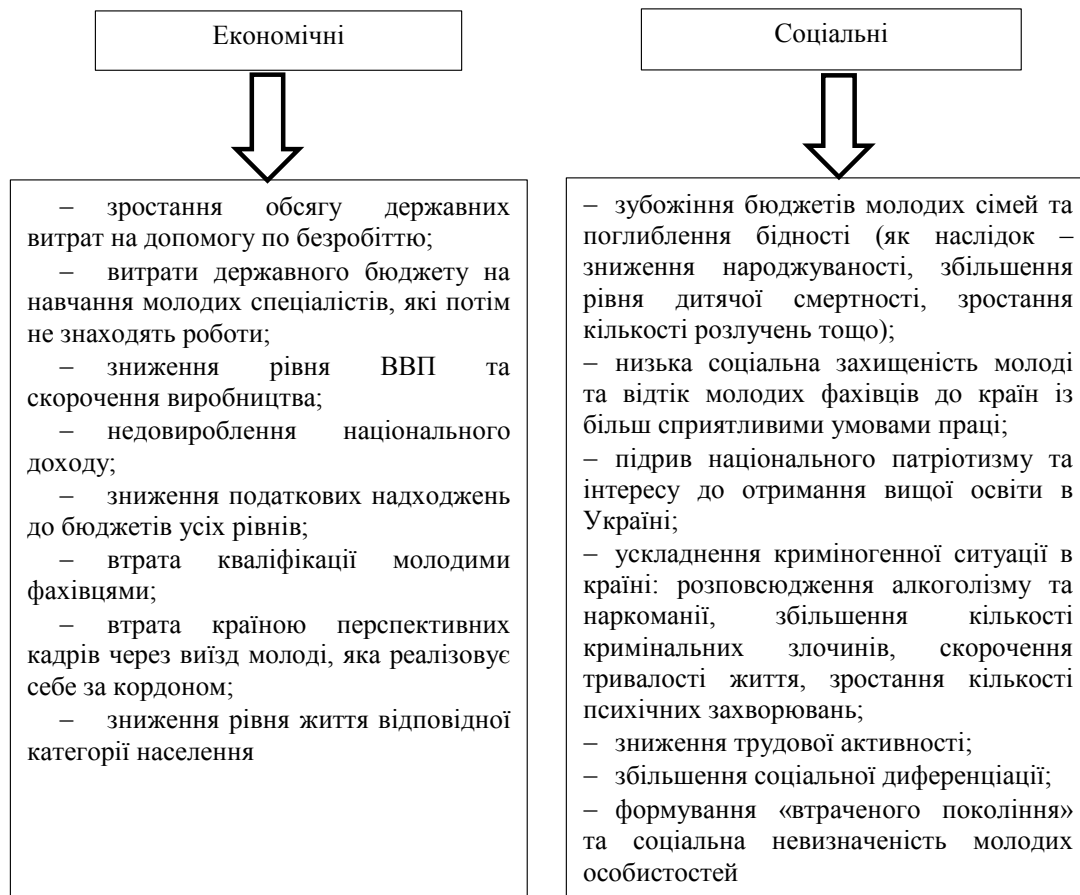

Рис. 2. Наслідки молодіжного безробіття

Джерело: складено на основі [6, с. 217; 7]

тя в країні, а й до низки позитивних змін у структурі країни, серед яких:

- інноваційний характер розвитку державної політики, спрямованої на майбутнє;
- зупинка «відтоку умів» із країни. Розвиток вітчизняних інновацій;
- збалансування попиту та пропозиції робочої сили на ринку. Спрямування інвестицій в освіту;
- підвищення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці;
- фактичне зменшення безробіття молодих спеціалістів.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На сучасному етапі розвитку соціокультурне та професійне становлення молоді є визначальним чинником економічного, соціального, політичного розвитку суспільства. Молодіжне безробіття сьогодні є однією з першочергових проблем в Україні, яка набирає обертів.

У ході дослідження було виявлено, що:

1. Основними причинами молодіжного безробіття у сучасній Україні є передусім ендогенні чинники: недосконалий механізм державного управління у сфері зайнятості молоді та несприятливі умови життя у цілому.

2. Динаміка молодіжного безробіття за останні роки нестабільна та має тенденцію до

зниження. Найбільш уразливою до безробіття протягом всього десятиріччя є вікова група від 15 до 24 років.

3. Наслідки подальшого розвитку молодіжного безробіття мають руйнівний характер для всього ринку праці України та соціального життя населення.

4. Існує безліч напрямів подолання такого економічного явища, як молодіжне безробіття. І Україна вже активно рухається у бік позитивних змін у цій сфері, залучаючи до цього всіх суб'єктів соціально-трудова відносин.

Загалом молодь є каталізатором розвитку суспільства, її трудова діяльність – детермінанта економічного зростання та джерело формування бюджетних коштів країни. Хоча молоді спеціалісти й вважаються найбільш уразливою частиною населення (у розрізі працевлаштування), але вони водночас є основою для утримання такого населення (у розрізі життєдіяльності у цілому).

Перспективними напрямами подальшого наукового дослідження проблеми молодіжного безробіття в Україні є: аналіз та переймання європейського досвіду впровадження механізмів державного управління зайнятстю молоді; аналіз та вивчення внутрішніх та зовнішніх чинників, що мають безпосередній вплив на зайнятність та безробіття молоді.

Рис. 3. Шляхи подолання молодіжного безробіття залежно від зацікавлених сторін

Джерело: складено на основі [6, с. 254; 7]

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 05 лютого 1993 р. № 2998-XII / Верховна Рада України. Дата оновлення: 09.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12> (дата звернення: 03.04.2020).
2. Чатченко Т.В. Молодіжне безробіття як одна з визначальних проблем соціально-економічного розвитку України та шляхи його вирішення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 14. С. 250–253. URL: <https://docviewer.yandex.ua/view/1049751211> (дата звернення: 03.04.2020).
3. Рівень безробіття в Україні. *Фінансовий портал МінФін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/> (дата звернення: 03.04.2020).
4. Безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, типом місцевості та віковими групами. *Офіційний сайт Державної служби статистики України*. URL: <http://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 04.04.2020).
5. Соляник О.М., Ведмідь Н.Г. Безробіття молоді: причини, наслідки та шляхи вирішення. *Економічні проблеми сталого розвитку* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. О.Ф. Балацького (м. Суми, 24-26 квітня 2013 р.) / за заг. ред. О.В. Прокопенко. Суми : СумДУ, 2013. Т. 2. С. 216–218.
6. Іванова Т.М. Напрями подолання молодіжного безробіття в Україні: регіональний аспект. *Науковий вісник МГУ. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2016. № 19. С. 94–97.
7. Про Стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року : Указ Президента України від 27.09.2013 № 532/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532/2013> (дата звернення: 04.04.2020).

REFERENCES:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1993) The Law of Ukraine «On Assistance in Social Development for Youth in Ukraine» [About assistance to social formation and development of youth in Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12> (date accessed: 03.04.2020).
2. Chatchenko T. V. (2016) Molodizhne bezrobittja jak odna z vyznachal'nykh problem socialjno-ekonomichnogho rozvytku Ukraïny ta shljakhy johho vyrishennja [Youth unemployment as one of the defining problems of socio-economic development of Ukraine and ways to solve it]. *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*: (electronic professional journal), vol. 14, pp. 250–253. Available at: <https://docviewer.yandex.ua/view/1049751211> (date accessed: 03.04.2020).
3. Finance portal of the Ministry of Finance (2020) Riven' bezrobittja v Ukraïni [The unemployment rate in Ukraine]. Avail-

- able at: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy> (date accessed: 03.04.2020).
4. State statistics service of Ukraine (2020) Bezrobittya naseleniya (za metodolohiyeyu MOP) za stattyu, typom mistsevosti ta vikovymy hrupamy: mizhnarodna orhanizatsiya pratsi [Unemployment of the population (according to the ILO methodology) by gender, type of locality and age groups]. Available at: <http://ukrstat.gov.ua/> (date accessed: 04.04.2020).
 5. Solyanyk O.M., Vedmid' N.H. (2013) Bezrobittya molodi: prychny, naslidky ta shlyakhy vyrishennya [Youth unemployment: causes, consequences and solutions]. Proceedings of the *Ekonomichni problemy staloho rozvytku: materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi, prysvyachenoyi pam'yati prof. Balats'koho O.F. (Sumy, Ukraine, April 24-26, 2013)*; (etc. Prokopenko O.V.). Sumy: SumDU, pp. 216–218.
 6. Ivanova T.M. (2016) Napryamy podolannya molodizhnoho bezrobittya v Ukrayini: rehional'nyy aspekt [Ways to overcome youth unemployment in Ukraine: regional aspect]. *Naukovyy visnyk MHU*, no. 19, pp. 94–97.
 7. President of Ukraine (2013) Presidential decree «Pro Stratehiyu rozvytku derzhavnoyi molodizhnoyi polityky na period do 2020 roku» [About the Strategy of development of the state youth policy for the period up to 2020]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532/2013> (date accessed: 04.04.2020).